

De tijd is een illusie.
Hebben historici, die
van het situeren van
feiten in de tijd hun
beroep hebben
gemaakt, nog wel
bestaansrecht?

De Tijd, de historicus en het nieuwe Nieuwpoort

"De hoogste tijd, heren!", sprak de kastelein van café De Tijd aan de Amsterdamse Nieuwe Nieuwstraat waar wij, onder het genot van een *Vieux Temps*, herinneringen ophaalden aan de goeie ouwe tijd. "Dat is het!", riep ik uit, en vol dankbaarheid liet ik de glazen nog eens bijvullen. "Mijn onderwerp voor het jubileumnummer van VU-Magazine: de Sluittingstijd in de Loop der Tijd."

Mijn vakgenoot, gespecialiseerd in de 'Nieuwe Tijd', begreep direct wat ik bedoelde. Waren er niet onlangs te Haarlem volkse opstootjes uitgebroken naar aanleiding van het 'Gemeentelijk Besluit inzake Sluittingstijden van Openbare Drankgelegenheden'? En stond het Haarlemse niet reeds ten tijde van de Hertog van Alva bekend als een roerige streek? Bovendien, de analogie met de onder journalisten zo gevreesde sluitingsdatum voor de kopij – in het cynische taalgebruik van redacties *deadline* ('lijn des doods') genoemd – lag voor de hand.

En toch ... weer enkele *Vieux Temps* later be kroop ons, behalve een licht gevoel van melancholie over het rasse voorttikken van de klok boven het buffet en over de korte spanne tijds die ons hier op aarde bemeten is – zoals door de tijden heen in alle toonaarden is bezongen: "De mens is niets, een schaduw in een droom", schreef *Pindaros* reeds, en de volksdichter rijmde: "De tijd gaat snel, bedenkt dat wel", maar de melancholie komt pas werkelijk tot haar recht in de Franse taal, in "*Avec le temps va,*

tout s'en va..." van Ferrat of Guillevic's onvertaalbare "*On ne possède rien, jamais, qu'un peu de temps*" – be kroop ons dus behalve dit weliswaar droeve maar op zichzelf niet onplezierige gevoel (de filosoof *Hanna Arendt* spreekt, aansluitend op de grieks-humanistische traditie, zelfs van een "tragisch plezier"; zo in haar essaybundel 'Mensen in Duistere Tijden' de grote exponent van de Tijd der Verlichting, *Theodor Lessing*, citerend: "Alle hartstochten, zelfs de meest onplezierige, zijn als hartstochten plezierig aangezien zij ons bewuster maken van ons bestaan, ze maken dat wij ons meer werkelijk voelen"), be kroop ons, kortom, behalve dit onbestemde gevoel ook de twijfel.

Immers, natuurlijk hebben wij, als historici, altijd wel een verhaal over de één of andere tijd. Maar zijn we ook competent om iets zinnigs te zeggen over *de* tijd in het algemeen? Zoals een filosoof eens opmerkte: "Als een vis in staat zou zijn tot wetenschappelijk onderzoek, dan zou pas zijn allerlaatste ontdekking het water zijn – zo hij dat al ooit zou ontdekken." Geldt deze waarheid niet des te sterker voor een historicus?

'Wat wij kunnen zeggen over de tijd", peinsde mijn gesprekspartner, "is per definitie nietszeggend. We blijven steken in platitudes. De Fransen spreken van een *palissade*. Ken je die uitdrukking?" Ik moest toegeven van niet. "Ze schijnt afgeleid te zijn van ene mijnheer Palisse, die deelnam aan de Slag bij Pavia van 1525, en daar ook gewelddadig